AFGHAN GERMAN ONLINE
http://www.afghan-german.com
http://www.afghan-german.de
افغان جرمن آنلاین

مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

پوهندوی آصف بهاند ۲۰۲۳/۰۷/۱۹

محمدانور وفا سمندر

د مینې، رڼا او غږ استازی

شپږمه برخه

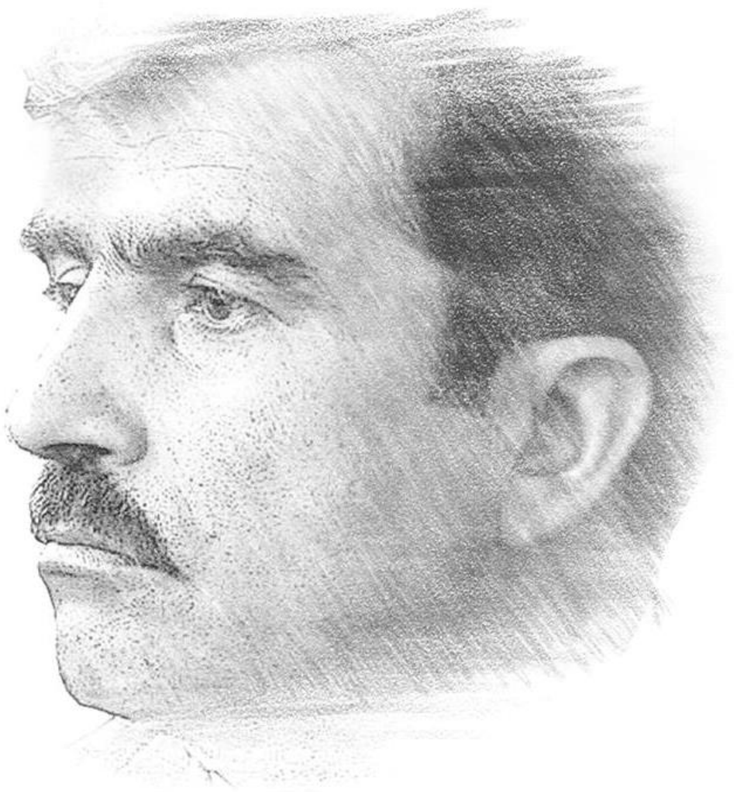

د نړۍ تر ټولو قیمتي او د قدر وړ ډالۍ:

د وفا سمندر په هر پوست، هره خبره، هره جمله او هر توري کې وفا، رڼا، غږ، هیلې او د ژوند ځپې د یوې ډالۍ په توګه مخاطبینو ته وړاندې کېږي.؛ په هغې ټولنه کې چې ځوځلوېښت کاله تاوتریخوالي حکومت کړی وي، وهل وژل، وینې تویول او دې ته ورته شیان عادي او منل شوې خبرې ګرځول شوې وي؛ د وفا سمندر پاسنۍ ډالۍ به د نړۍ تر ټولو قیمتي او د قدر وړ ډالۍ نه وي؟

آصف بهاند

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په ځیر و لولئ

د وفا سمند پر لیکنو، اثارو او افکارو باندې ګنوفرهنګیانو خپل نظریات د مقالو او په لمانځغونډو کې د ویناوو په ترځ کې ځرګند کړي دي، چې ډېره برخه یې توصیفي بڼه لري، خو د دې ترڅنګه ځینې قلموالو بیا د ده د سبک او طرز تفکر پر ځرنګوالي باندې انتقاد هم کړی دی چې دلته به یې یادونه وکړم:

د وفا سمند په باب د نورو نظریات:

پوهاند ډوکتور مجاور احمد زیار د وفا سمندر په باب د «د یوویشتمې پېړی منصور» تر سرلیک یوه مقاله لیکلې ده چې د ۲۰۲۰ م کال د فبرورۍ په اوه‌لسمه نېټه په تاند کې خپره شوې ده.

په دې مقاله کې زیار صاحب د وفاسمندر د لیکنو تر څو صفتونو وروسته، د وفاسمندر پر نوي فکري لاره باندې په ډېر تنده ژبه خپلې نیوکې داسې د وفا سمندر په ادرس داسې وړاندې کړې دي:

«د ځوان پېښتسرلاري ، خوږ ژبی شاعرولیکوالو ژباړن او رسنوال (وفا سمندر) چې له نومهالي اروپایي مود و فېشن سره پرې د چا هېڅ باور نه راځي،د سېکولرېزم پرځای دېتر مولانا هم زیاته نږه اپلاتوني- اشراقیاو ان منصوري لیاره پسې واخلې!
څو ورځې وړاندې چې ګران او ځغاند سمندر د افغانستان په علوموااکادمی په خپل راتګ وپاسللم اویو پرېوسره وغږېدو،دامنبته یې راته وکړهچې دخپلې ادبی او شعري وړتیا دلوړونې‌او د یوې نوې ادبي، او بیاپه پښتو کې د نوښتګرانه لارې کښنې په موخه تش په تیوریکي یا تاکتیکي، نه پراکتیکي توګه،بې له دې چې په کړن کې پرې وګروهېږي،د منډې له مخې تصوف ته مخه کړې او ځان یې پکې دومره ملا کړی چې څوک ګروهېلټونکی (محتسب) یې داتورتومت دېزې پېزوان نه کاندي: ((چې بې علمه شیخي کاندي، همدا کفر یې بس دی))!
... بیاهم په دې لړ کې دا لاندې څو علمي-منطقي (ولې)مخامخ د وفا صاحب مخې ته ږدم او ځنې پوښتم چې که ته په دې یوویشتمه پېړی کې همدغه لوی زات خپل ځمکنی خلیفه دومره ذهني پرمختیایي پړاو ته رسولی چې الکتر و نیکي تېکنالوژی رامنځته کړي، د کمپیوتر ساینس له ارتو و بیرتو شاهکاریو په لړ کې تر مېس ربوټ(الکترونیکي کور مزدوری) پورې ورسوي؛د بیولوژیکي انجنیری په چوکاټ کې پروتو پلازم ورغوي او له DNAڅخه ژوي ځار وي راوپنځوي. او چې لا د همدې رواني پېړی په اوږدو کې انساني ماغزه نورې څه معجزې راپنځوي، وار له مخه یې فرضیي، تیوری او وړاندوینې،خبرتیایي (انفارماتیکي) وزلې وسیلې (انټرنېټي رسنی)، او ساینس فېکشنو نه پرلپسې تولې وا قعي انساني نړی ته رسوي؛ اکر داچې ته د مسلکی صوفیانو غونډې تراوسه پر تاریخ ځپلې دوه نیمزرکلنه ذهني (sub jective)اپلاتوني فلسفه شخوند وهې او بیا یې تر هرڅه له مخه په ټول ښاخ و غر ور سپین سترګی داسلامي عیني (objective) فلسفې ځایناستي کوې، ایا ګرده اسلامي او بیا خپله پښتني- افغاني ټولنه په ځان پورې نه خندوې؟
او په دې لړ کې دا اپلتې(واهیات) څنګه په خدای راکړي ذهني سول اوسني خرد، نه ستا په (خرد قبلي) توجیه کولای شي:
د میلیونونو کلونو په پوړیو کې دا پر مختللی ژوند و ژواک له معجزه وزمه ذهني کارندوییو او برپاوو سره پر نشت شمېرل!
د زرګونو کلونو تمدن د ژبې له ایجاده تر ننني معراجه له صفر سره ضربول!
تر وینده ژبې چې تمدن یې په مټ رامنځته شوی او له چوپتیا (سکوت)، په نورو ټکو، له ګونګېداسره دغه هرڅه سم له سموني پر سیند و سمندر لاهو کول!
دا دومره ارته بیرته نړی له ټولو مادي او معنوي پرمختګونواو نعمتونو او خوندونو سره چې پر ځمکه د خدای خلیفه (انسان) په کاروزیار رامنځته کړي او لا کوي یې،له نشته برابرول!
له ناخوالو سره د جنګ جګړې پرځای سمڅوته تېښته کول... لکه، ستر خوشال چې وایي:
کښېني په خلوت کې شیخه، سود یې راته وایه!
ولې پر خپل ځان دا هسې ارت جهان تنګ کړې؟
او داهم د یوه نوښتګر ټاپ پارسي شاعر او اندیالسید رفعت حسینی دامنطقي شننه او ارزونه:

عرفان وتصوف درافغانستان وایران وهند وپاکستان
اسلامگرایی /غیرعربی/ می باشد.
درتمام اینکشورها
رکودِ اجتماعی مشهود است .
گونه یی دیگر از باصطلاح، جهان بینی نیست

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

و دریچه وشیوهء دیگرگونِ اندیشیدن دربارهء هستی وکائنات و انسان نمیباشد.
د ملګرو ملتو تازه ګوزارش وايي چې ستا په نومَونه (مجازي) نیمه نړی، اوپه دې لړکې ستا نیم هېوادوال،د شپږو میلیونو ماشومانو په ګډون، همدا سړنی ژمی له مرګاني ولړې سره مخامخ دي او دغه سازمان متې تر نیمايي ژمي پورې مرسته کولای شي او ته بیاهم په خیالی اسمانو کې ددوه نیم زرکلني اپلاتوني ببولالي راغبرګوې: دا هستي د زماناو مکان په قلمرو کې د خالص عشق انعکاس دی او... (د غږ چينه ۱۶۶)!
او يا به وايې،له دې هستی سره ترلي هر راز ښې او بدې او په دې لړ کې ولړه تنده، ترهګري او مرګ و ژوبلې زموږ د خپل ذهن زېږنده ده. خو زه ګومان نه کوم، ته د ورته ليدتوګې ګروهن د هندوانو لسمه هومره ولړه تنده وزغملای شي چې له۶۰-۵۰ کلنی سره يې د روژې په نامه تر مرګه پورې نیسي او پرخپل اټکل ترتش په نامه اسلامي عارفانو مخکې فنا فی الهي پوړی ته رسېږي، که نه، لړ تر لړه جنت ته خو په يوه منډه ځان رسوي!
او بیا د دې پرځاي چې پر خپلو نوښتګرانه ادبي پنځونو وویاړې، په لوی لاس يې سپکه وړی کوې، لکه د(خدای شته) په نامهپه کښلي سپین شعر سره (هماغه ټولګه ۱۸۰) او داسې نور.»

نجیب منلی بیا خپل نظر داسي څرګند کړی دی:

«منلی وايي چې د سمندر هرڅه په ابهام کې دي، خو کېدای شي يو وخت ځان بدل کړي او له ابهامه راوزي، منلی صاحب استدلال دا دی چې سمندر تر پخوا ښه شوی دی، مثال يې داسې وړکوي چې: هغه سمنر چې «بنیادمان» لیکلی دی، هغه سمندر نه دی چې «د غږ چینه» يې لیکلي ده.» (سمندر وفا، د غږ او رڼا لاروی، افغان مسلکي مطبعه، چاپکال: ۱۳۹۱ کال ژمی، ۸۴ ام مخ)

ډاکتر محب زغم:

«د ټول کتاب اصلي خبره دا ده چې «مینه په ویلو نه کېږي، مینه په کولو کې شته». سمندر د مینې يو ډول انساني، عرفاني، تصوفي او لامحدوده ښه یاودي چې جنس او جنسیت نه پېژني، په عمر نه ده تړلې، د رنګ پروا نه لري، قوم او توکم ورته بې مانا دي، انسانان په دين او مذهب سره نه بېلوي ... بلکې مینه «د هر انسان اول او اخر کار دی»، «د هر انسان هېر شوی کار دی»، «الهي غږ دی» ...
سمندر وايي «مینه هغه سپین اور دی چې سرې سوځي خو تور داغ نه پرېږدي.»، «مینه په کولو کې ژوندی ده، پرته له دې مینه نشته.»

فکر کوم سمندر غواړي يو ځل بیا د مولانا شپېلۍ (نای) راواخلي او ګرکو کانه کړيو غوږونو کې د مینې هېره شوې نغمه وغږوي. دی دې نتیجې ته رسېدلی دی چې موږ ځکه د مرګ چوپړ وهو چې مینه مو هېره کړې ده، دلته ځکه سرونه پرې کېږي، سترګې ړندېږي، زړونه رااېستل کېږي، جسدونه سوځول کېږي، پېغلې او ژنې سنګسارېږي، د بمونو واسکټونه اغوستل کېږي ... چې مینه هېره شوې ده.

سمندر لا په خپل نثر کې هم شاعرانه تشبیهات کاروي: آصف
دا يې بېلګې دي چې ډاکتر محب زغم د سمندر په «د مینې کولو جنت» کې په نښه کړې دي:

«د ګران وفا سمندر دغه کتاب سربېره پر دې چې د محتوا په لحاظ عالي دی او خورا انساني پيغامونه لري، په هنري لحاظ هم په زړه پورې اثر دی. سمندر د يوه نوښتګر او شاعر طبیعته لیکوال په توګه خپل نثر په ښکلو ترکیبونو، تشبیه ګانو، استعارو او سیمبولونو ښایسته کړی دی. يو څو نمونې يې دا دي: کنسرو شوي او پاستوریزه فکرونه، سپینه پوهه، تل ژوندی، د شرم زغره، د شرم سیاه چال، د ایډیالوجی مسافر، عاشقانه نبوغ، مینه ګر، نفرتګر، مونث نارینه ګان.»

ډاکتر زغم «د مینې کولو جنت» له ښکلاېز اړخ نه د رضایت تر څنګ د کتاب ژبنی اړخ هم ښه ارزولی دی او د خپل علمي بحث په ترڅ کې داسې وايي:

«همدارنګه د فعلونو تنوع ته پام کوي او عین مفهوم د مختلفو فعلونو په وسیله بیانوي: «سپین ته تور ولاړ دی، رڼا ته تیاره پټه ده، غرونو ته درو خولې خلاصې کړې، ښه په بدو ککړ دي، مثبت ته منفي لاره نیولې، او مینه د کرکې په جبل کې خوب وړی.»
او دغه مرکبه جمله د جوړښت په لحاظ راته نوې ښکاري:
«ګلانو سرې شوندې غوړولې چې انساني ککړتیاوو خوسا کړې هوا، په خپل ګلابي تنفس سره پاکه او سوچه کړي.»
د دې جملې متعارفه ښه ښايي داسې وي: ګلانو سرې شونډې غوړولې چې هغه هوا چې انساني ککړتیاوو خوسا کړې، په خپل ګلابي تنفس سره پاکه او سوچه کړي.

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دلیکني د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ

خو د ښاغلي سمندر جمله لنډه ده او د «چې» تکرار په کې نشته. دا ډول جملې په انګليسي کې شته خو په پښتو کې مې تراوسه نه وې ليدلې.
بل کمال يې دا دی چې په ځينو ځايونو کې يې فعلونه نوي کړي دي. مثلاً: «دا مې هم پر فيسبوک موندل او پښتو توري مې ورواغوستل.»
يا په دې جمله کې: «پر دې متن مې زړه بايله، ما هم راواخست او پښتو ته مې راکوز کړ.»
د دې کتاب ځينې جملې په دې ارزي چې د مقولو او متلونو په شان وکارول شي، لکه دا:
- شيطان ځينو انسانانو ته د خپلو تعريف شويو ګناهونو لاسپاک دی...»

يونس ارين:

د دې کرښو د بيا کتنې په وخت کې وفا سمندر ما ته يو لينک راولېږه، په لينک کې د ده په باب د يوې جوړې شوې لمانځغونډې د يوې برخې ويډيو وه چې په هغې کې د انور وفا د ژوند ـ اثار او افکارو په باب، د ده يو کليوال ـ سيمه‌وال او ملګری ښاغلی يونس ارين خبرې کړې دی، د ښاغلي يونس ارين وينا دولس دقيقې‌څلورڅلوېښت ثانيې وه او هره جمله يې ترمرغلرو څکه ارزتمنه ده چې دی د انور وفا سمندر د فکر او فن ژورو ته ورښکته شوی، هرڅه يې په دقيق ډول مطالعه کړي او د انور وفا د فکر او سبک خلاصه يې په خپله وينا کې راخيستې ده. ياده وينا ډېره علمي او هراړخيزه ده او هغه څه په کې ويل شوي دي چې د وفا سمندر د فکر او ليکنو ليدلوری ښيي. د يونس ارين له علمي وينا څخه څومرغلرې د مثال لپاره دلته رانقلوم: «

ـ ... کره کتونکي وفا سمندر د کوم مکتب په تله کې نه شي تللی،

ـ په اوسنيو ليکوالو کې زه وفا سمندر د عدم تشدد فلسفي يو ريښتينی او يوازينی پلوي بولم،

ـ هغه ته د ټولو بنيادمانو وينه يو رنګ ښکاري،

ـ د وفا يون ډېر سپېڅلی او انساني دی،

ـ هغه شيطان بېوطنه کول غواړي.»

نوربيا

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ